

EKMEK VE SOKAK

Özer Önder

Abbas Kiyarüstemi, geç dönem İran Sineması'nın dünyaya açılan en önemli simalarından biridir. **Kiyarüstemi**, geleneksel İran toplumunun gerçekliklerini, kendine has biçimsel özelliklerle harmanlayarak sanatını icra eder. Gelenekselden evrensele yönelttiği yolculuk, pek çok sinema sanatçısı tarafından beğeni toplamaktadır. Yazıda, yönetmenin "Çocukların ve Gençlerin Zihinsel Gelişimi Enstitüsü"nde çekmiş olduğu ilk filmi *Ekmek ve Sokak* (Nan o Küche, 1970) adlı kısa filmi incelenecektir.

Ekmek ve Sokak, küçük bir çocuğun elinde ekmekle eve giderken, sokakta aç bir köpekle karşılaşmasını konu alır. İlkokul çağlarındaki bir çocuk, konserve kutusunu önüne katmış, sokak boyunca evine dönmektedir. Çocuk, evinin bulunduğu sokağa girdiğinde, bir evin kapısının önünde, gölgede miskin miskin yatan sokak köpeğinin dikkatini çeker. Köpeğin saldırgan hırıltıları, çocuğun

sokağın başına kadar kaçmasına sebep olur. Korku ve telaşla geri kaçan çocuk, evine dönebilmek için bir refakatçi aramaya başlar; fakat sokaktan geçen herkes, hayatın doğal akışı içinde kendi halinde devinmektedir. Çocuğu kimse önemsemez. Daha sonra 55-60 yaşlarında bir adam, çocuğun evinin bulunduğu sokağa girdiğinde, çocuk onun peşine takılır. Kulağında kulaklık bulunan adam, çocuğun peşinden geldiğini fark edemez.

Çocuk, adamın peşinden bir süre yürür; fakat çocuk eve ulaşmadan adam yönünü değiştirmiş ve onu korkularıyla, yani köpekle baş başa bırakmıştır. Çocuk, adamın korumasıyla girdiği bu tekinsiz sokakta artık tek başına hareket etmek zorunda kalmıştır; 5-10 metre ilerisinde köpeği görür, duvara yakın, korka korka ilerlemeye devam eder. Köpeğin yanına geldiğinde korkuyla hamle yapar ve köpeğin dikkatini çeker. Köpek çocuğa havladığında, çocuk elindeki ekmekten bir parça koparır ve köpeğe verir ve köpek, çocuğa yolculuk boyunca eşlik eder. Artık arkadaş olmuşlardır. Filmin final sahnesinde, köpeğin küçük çocuğun evinin kapısının önünde beklediğini ve çocuğu korumaya almış olduğunu görürüz.

Ekmek ve Sokak, naif bir hikaye olmakla birlikte, yönetmenin gelecekte sergileyeceği sanat anlayışı hakkında ip uçları barındırmaktadır. Özellikle çocuk imgesi, *Kiyarüstemi* sinemasında büyük yer taşır. *Muzaffer* (Mossafer, 1974) ve *Arkadaşımın Evi Nerede?* (Khane-ye dust kodjast, 1987) filmlerinde karşımıza çıkan çocuk imgesi masumiyeti, ahlakı, saflığı, iradeyi ve zorlukların üstesinden gelmeyi imlemektedir. *Kiyarüstemi* filmlerinde çocukların dünyasına inerek, hayatı ve gerçeği en saf haliyle beyaz perdeye aktarır.

Filmde sokak korkularımızı, çocuk ise insan olma durumumuzu imlemektedir. Bu noktadan bakıldığında köpek ise, ortanca bir anlam ifade eder; ilk bakışta korku nesnesi olarak karşımıza çıkan köpek, filmin sonunda koruyucu görevi üstlenmektedir. “Korkutucu” olandan “koruyucu” olana geçiş, tabii ki çocuğun (yani korku imgesini içinde barındıran insanın) tavrına göre değişkenlik göstermiştir.

Yönetmen filminde, yüzleşme olmaksızın korkuların yenilemeyeceğini, ancak ve ancak ertelenebileceğini söyler. Çocuk her gün kullanmak zorunda olduğu sokağı, köpeğin varlığı aracılığıyla gözünde büyüttükçe, köpekle yani korkuyla başa çıkabilecek bir “büyük” arar. Fakat “büyük”, ona yalnızca bir noktaya kadar eşlik edebilir; bu noktadan sonra, çocuğun yapabileceği tek şey, kendi başına hareket etmek olacaktır. Çocuk -ki çocuk imgesini “ilkel insan belleği” imgesi olarak da düşünebilmek mümkündür- köpek ile gerçek anlamda yüzleştiğinde korkularından arınacaktır. Fakat çocuğun bu işlemi gerçekleştirebilmesi için bir bedel ödemesi gerekmektedir. Filmde, korkuları yenme hususunda verilen bu bedel, ekmektir. Yani, insanlığın yüzyıllar boyunca kullanmış olduğu ana besin kaynağı... Çocuk ekmeğini, yani benliğini paylaşmadan (buradaki temel mantığı, ana besin kaynağı ekmeğin, insanı insan yapan biyolojik unsurlardan en önemlisi olduğu gerçeği üzerine kuruyorum), benliğinden bedel ödemededen korkularından arınamaz.

Burada “benlik” kelimesi ile vurgulamak istediğim, sorumluluk, paylaşım, cesaret gibi insanı insan yapan değerlerin tümüdür. Korkulan sokağa adım atmak cesaret, sokakta ilerlemek sorumluluk, köpeğe ekmek vermek ise paylaşım ister. Çocuk tüm bu aşamaları yerine getirdiğinde korkularına hakim olur (aslında onu kendi benliğine katar) ve ancak bu şekilde onları yenebilir.

Sonuç olarak, **Kiyarüstemi**'nin *Ekmek ve Sokak* filmi, yönetmenin ilk filmi olmakla birlikte, yönetmenin devam eden kariyerinde ele aldığı yaklaşımın ufak bir özeti (hikayenin naifliği, anlatının imgesel yapısı ve oyuncu seçimindeki tercihler), olması bakımından büyük önem taşımaktadır.